

Логвиненко Тетяна Олександрівна
 доктор педагогічних наук, професор
 завідувач кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти
 Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
 м.Дрогоби́ч, Україна

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КОНСОРЦІУМІВ

В статті подається аналіз зарубіжного досвіду організації навчання магістрів соціальної роботи, зокрема створення і реалізації міжнародних, інтеркультурних програм підготовки фахівців соціальної сфери. Розкриваються структура і зміст міжнародних програм, які реалізуються міжнародними університетськими консорціумами, наводиться характеристика інноваційних форм і методів організації навчання студентів в університетах-партнерах, які входять до складу цих освітніх об'єднань.

Ключові слова: міжнародний університетський консорціум, інтеркультурна магістерська програма з соціальної роботи, професійна підготовка фахівців, магістр соціальної роботи, модуль.

Вступ. Відповідно до положень Болонської декларації, в останні десятиліття у професійній підготовці фахівців різних галузей набувають поширення і стабілізації магістерські освітні програми. Це стосується і підготовки фахівців соціальної сфери. Відбуваються творчі пошуки шляхів удосконалення таких програм, до цього процесу все активніше залучаються університети різних європейських країн, об'єднуючи свої зусилля і створюючи інтеркультурні міжнародні освітні програми магістерського рівня, про що переконливо свідчить і досвід Скандинавських країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками в Україні посилилася увага до дослідження різних аспектів модернізації вищої освіти та підготовки фахівців за рубежом, що є позитивним явищем. Заслугує схвалення і те, що частина з них присвячена підготовці фахівців соціальної сфери в європейських країнах. Зокрема аналізуються: сучасні освітні системи, зміст і напрями професійної підготовки фахівців, її якість, застосування інноваційних освітніх технологій тощо. Різні аспекти цих проблем висвітлюють О.Безпалько, Р.Вайнола, І.Козубовська, О.Матвієнко, Н.Ничкало, В.Поліщук та інші. Серед зарубіжних науковців особливо увагу привертають дослідження Й. Корнбека, Дж. Коккін, К. Лайонз, Й. Стуре, Ю. Хмяляйнен, С. Юліусдоттіра. Однак, як у вітчизняних, так і в зарубіжних дослідженнях не знаходиться висвітлення практика організації та функціонування міжнародних університетських консорціумів, у тому числі їхня діяльність із підготовки магістрів соціальної роботи.

Метою статті є аналіз зарубіжного досвіду організації навчання магістрів соціальної роботи, зокрема створення і реалізації міжнародних, інтеркультурних програм підготовки фахівців соціальної сфери. Завдання статті полягають у розкритті структури і змісту магістерських програм, які реалізуються міжнародними університетськими консорціумами, характеристиці інноваційних форм і методів організації навчання студентів в університетах-партнерах, котрі входять до складу таких освітніх об'єднань.

Виклад основного матеріалу. Звернемось до існуючого зарубіжного досвіду підготовки магістрів соціальної роботи на прикладах ряду європейських країн, які були предметом нашого безпосереднього дослідження. Дослідницьку увагу привернули Північні країни, зокрема Данія, Норвегія і Швеція, вищі навчальні заклади яких мають розгалужені й міцні міжнародні зв'язки з університетами різних країн Європи і світу.

Університети Скандинавських країн мають досвід спільної розробки і реалізації магістерських програм з підготовки фахівців соціальної сфери. Зокрема, цікавим

прикладом є інтеркультурна магістерська програма «Соціальна робота з сім'ями та дітьми» (European Master in Social Work with Families and Children (MFamily)), що пропонується міжнародним університетським консорціумом чотирьох партнерських навчальних закладів: Гетеборзьким університетом (Швеція), університетом м. Ставангер (Норвегія), університетом м. Лісабон (Португалія) та Макарере університетом (м. Кампала, Уганда). Роль координатора у межах консорціуму здійснює Лісабонський університет (Португалія), в якому є одна з найпрестижніших у Португалії кафедр соціології та суспільної політики [1]. Ставангерський університет (Норвегія) є передовим, інноваційним закладом, де освіта і дослідження та їхня якість традиційно знаходяться в центрі уваги науковців. Програма з соціальної роботи сфокусована в університеті на дослідженні соціальної роботи з дітьми та сім'ями. Гетеборзький університет (Швеція) є найбільшим університетом у Скандинавії. Якість його діяльності високо оцінена Радою освіти Швеції, а сам навчальний заклад є важливим суб'єктом у міжнародній соціальній роботі, володіє міцними зв'язками з дослідниками у різних країнах світу. Університет Макарере (Уганда) є провідним вищим навчальним закладом у Центральній і Східній Африці. Кафедра соціальної роботи й соціального управління пропонує навчання, спрямоване на формування знань і навичок соціальних працівників-практиків, у теоретико-методичній соціальній роботі, яка відповідає місцевим і міжнародним стандартам.

Отже, консорціум об'єднав вищі навчальні заклади, які мають спільні навчальні та дослідницькі інтереси, високий рівень організації навчально-дослідницької діяльності, що свідчить про доцільну зумовленість такої міжнародної інтеграції.

Конкретизуємо цілі європейської магістерської програми «Соціальна робота з сім'ями та дітьми» (European Master in Social Work with Families and Children (MFamily)), які сформульовані наступним чином:

1. Сформувати у студентів здатність аналітично оцінювати категорію вразливих дітей і маргінальних сімей.
2. Підвищити рівень знань і навичок студентів з метою розробки заходів, які будуть захищати права дітей і здійснювати реалізацію цих прав.
3. Підготувати студентів для ефективної роботи з вразливими дітьми та сім'ями в мінливому глобальному розвитку, сприяючи участі дітей.
4. Підготувати до соціальної роботи з дітьми та сім'ями з метою підтвердження вимог попиту на ринку праці (урядових і неурядових організацій, міжнародних організацій та приватної практики) для експертних знань в інтересах дітей і сімей, які цього потребують.
5. Дослідити міжнародні перспективи щодо роботи

з вразливими дітьми й маргінальними сім'ями у різних культурних контекстах, переконаннях, правовому та політичному контекстах, у соціальних проблемах.

6. Ознайомити з порівняльними дослідженнями для критичної оцінки сильних і слабких аспектів у реалізації європейських і міжнародних моделей практики соціальної роботи і соціальної політики, які змінюються у різних частинах світу.

7. Заохочувати студентів до проведення незалежних досліджень у міжкультурному контексті [1].

Розкриємо структуру та зміст пропонованої консорціумом програми. Вона охоплює 120 кредитів ECTS, триває чотири семестри (по 30 кредитів ECTS у семестрі). Кожна студентська група проводить перші три семестри в Лісабоні, Ставангері та Гетеборзі, відповідно, перш ніж перейти до написання магістерської роботи. Значна частина змістових модулів спрямована на те, щоб студенти отримали у кінцевому результаті унікальну європейську та глобальну перспективу щодо соціальної роботи з дітьми та сім'ями. Незважаючи на різноманітність запропонованих модулів, усі вони відповідають кінцевим цілям курсу та програми.

Перший семестр розпочинається в Лісабонському університеті наприкінці серпня – початку вересня. Навчальна програма першого семестру характеризується акцентом на основні теорії сім'ї, дітей, соціальної роботи та соціальної політики з метою заохочення критичного мислення і розвитку у студентів аналітичного досвіду. У першому семестрі студенти вивчають соціологію сім'ї, поняття сім'ї та міграції, сімейне право, соціальну політику, соціальну роботу з сім'єю в громаді, методологію соціальних досліджень, методологію соціальної роботи. Це забезпечує можливість освоїти фундаментальну теорію і практику.

Другий семестр сприяє зміцненню бази знань студентів з двох модулів – діти, молодь і соціальна держава та соціальна політика (у тому числі відвідування на місцях). Перший модуль орієнтований на формування навичок. Студентів заохочують ефективно працювати з уразливими дітьми та сім'ями в мінливому глобальному контексті, активізуючи участь дітей. Соціальна робота безпосередньо на місцях сприяє інтеграції теорії, побудованої на знаннях досліджень і практичних стратегіях, а також формує культурну й емоційну чутливість студентів до соціально незахищених дітей і сімейних проблем. На семінарських заняттях практикуються роздуми, власні професійні судження, розгляд етичного кодексу. Мета другого модуля – ознайомлення студентів з порівняльними дослідженнями, які дають змогу критично оцінювати сильні та слабкі аспекти моделей соціальної роботи, практики соціальної роботи в європейських та інших країнах.

У третьому семестрі розпочинаються два нові модулі – «Діти та сім'ї в несприятливих життєвих ситуаціях» і «Дослідницькі теорії та методи». Перший модуль присвячений критичній рефлексії наукових теорій і практики соціальної роботи з дітьми та сім'ями у несприятливих життєвих ситуаціях. Курс спрямований на аналіз особливостей життєвих ситуацій дітей та сімей у різних соціально-економічних умовах, їхнє фізичне і психічне здоров'я, етнічну приналежність, становище дітей у суспільстві та в сім'ї, роль соціального педагога у вихованні дитини. Окрім лекцій та семінарів, навчання в межах модуля організовується Гетеборзьким університетом у співпраці з університетом Макарере як асоційованим партнером та Інститутом соціальних наук м. Тата (Індія). В університеті Макарере читаються лекції про сім'ї з точки зору африканських традицій. Розглядається феномен вразливості на африканському континенті, дитячої бідності та безпритульних дітей, ВІЛ / СНІДу серед молоді, охарактеризовується добробут молодих

людей у країнах, що розвиваються, вивчаються технології розробки стратегій розвитку соціального забезпечення з обмеженими ресурсами.

Протягом третього семестру студенти спрямовують свою роботу на підготовку дисертації і вибір партнерів, з якими вони співпрацюватимуть до останнього семестру. До цього часу вони вже мають чітке уявлення про основні проблеми у сім'ї, соціальній роботі та соціальній політиці.

Загальна мета четвертого семестру – самостійне і професійне виконання науково-дослідницької роботи в галузі соціальної роботи з сім'ями та дітьми. Студенти обирають, обговорюють і аналізують відповідні методи й теорії, пов'язані з предметом дослідження, а також формують гіпотезу дослідження, документують і обговорюють його процес, аналізуючи емпіричні дані, представляють результати у вигляді письмового звіту і захищають власний науково-дослідницький звіт. У цьому семестрі студенти виконують магістерські дослідження під науковим керівництвом викладачів університетів-партнерів консорціуму: Лісабонського (Португалія), Ставангерського (Норвегія), Гетеборзького (Швеція) університетів і університету м. Макарере (Уганда) та проводять незалежні дослідження в міжкультурному контексті [1].

Інша міжнародна програма підготовки магістрів соціальної роботи розроблена консорціумом університетів із шести європейських країн, до якого увійшли: університет Південної Данії (м. Оденсе), університети м. Грьонінген (Нідерланди), м. Вільнюс (Литва), м. Фрайбург (Німеччина), м. Малага (Іспанія) і м. Габрово (Болгарія). Ця програма успішно діє у європейському освітньому просторі з 2012 року.

В інформаційних документах консорціуму пояснюється, що навчальна програма «Європейський магістр соціальної роботи» (European Master in Social Work) – це програма, розрахована на два роки навчання в 6-ти країнах Європи для здобуття магістерського рівня освіти в галузі соціальної роботи. У ній пропонуються курси, що розглядають проблеми соціальної інтеграції та боротьби з бідністю у європейському контексті. У структуру програми увійшли модулі, спрямовані на розкриття соціального забезпечення та актуальних підходів до соціальної роботи в різних частинах Європи.

Програмою визначені основні цілі соціальної роботи на рівні клієнта, організації та суспільства. До них на рівні клієнта належать: сприяння залученню до суспільства маргіналізованих людей, осіб з соціальною ізоляцією, вразливих й інших осіб груп ризику; соціальний супровід осіб (довгостроковий і короткостроковий), сімей, груп, організацій та громад для підвищення їхнього добробуту та розв'язання проблем; надання допомоги особам для отримання послуг; робота із захисту людей, котрі не можуть подбати про себе, наприклад, діти та молодь, які потребують медичної допомоги та особи, що мають психічні захворювання або інтелектуальні порушення. На рівні організації вона спрямована на: планування, організацію, адміністрування і управління програмами й організаціями, що займаються зазначеними проблемами; розробку і здійснення політики і програм, які розширюють добробут людей, сприяють розвитку прав людини, а також сприяють колективній соціальній гармонії та стабільності. На соціальному рівні програма покликана: заохочувати студентів до участі в інформаційно-пропагандистській діяльності для розв'язання місцевих, національних, регіональних або міжнародних проблем; виховувати повагу до традицій, культур, ідеологій, вірувань та релігій серед різних етнічних груп.

У міжнародній перспективі програма відтворює: іс-

нування зростаючої потреби в підготовці соціальних працівників, помічників соціальних працівників, а також експертів у сфері соціальної політики; необхідність у ширшому європейському сприйманні особливостей соціальної роботи та соціальної політики. У програмі обґрунтовуються основні дидактичні принципи її реалізації, зокрема: *компетентнісного* навчання, орієнтованого на формування професійних ролей, професійних завдань і компетенцій; *інтегрованого* навчання, яке поєднує знання та навички, які необхідні для виконання професійних ролей; *комбінованого* навчання, яким передбачено, що кожен блок / модуль розпочинається з інтенсивного навчального тижня, де студенти і викладачі співпрацюють разом, а потім десять тижнів навчання відбувається у робочому середовищі кожного зі студентів, керівників, в умовах співпраці з іншими студентами за допомогою методів дистанційного навчання – он-лайн дискусії та дебати, скайп, відеоконференції, веб-дослідження зі студентами з різних країн; *студентоцентрованого* підходу до навчання, що характеризується гнучкістю навчального процесу, можливістю студентів обирати вид навчання відповідно до власних професійних потреб та досвіду; *міжнародної спрямованості* навчального середовища (програма має міжнародний / європейський характер, що надає студентам можливість порівнювати практику соціальної роботи у своїй країні та за рубежом, де роль міжнародного навчального середовища посилюється за допомогою міжнародних викладачів); *інтеркультурної компетенції*, суть якої полягає у тому, що навчальна програма сприяє розвитку професійних міжкультурних компетенцій (студенти мають співпрацювати з викладачами і студентами з інших країн, що забезпечує безперервність взаємодії культур).

Програма забезпечує випускникам професійний інструментарій, який гарантує міжнародні перспективи в галузі досліджень і співпраці в соціальній роботі. Під час навчання випускники розширюють міжнародні контакти з колегами (студентами і викладачами), які будуть надзвичайно корисні для професії. Така організація навчання сприяє інтернаціоналізації соціальної політики та професії соціального працівника. У навчальній програмі пояснюється, як здійснюється її практична реалізація. Констатується, що кожен семестр починається із зустрічі-ознайомлення з навчальною програмою в одному з міст, які беруть участь у проекті. На цьому заході протягом тижня можна зустріти партнерів з інших країн і своїх викладачів. Під час зустрічей узгоджується низка завдань із розробки дослідження та стратегії діяльності на наступні 12 тижнів. Після 3-ьох місяців відбувається

нова зустріч, яка планується в одному з університетів-учасників. Протягом двох років у студентів є можливість відвідати 4 – 6 університетів та університетських коледжів усієї Європи.

Зміст навчання розкривають модулі, що є предметом вивчення в різних семестрах, а саме: у першому семестрі у м. Грьонінген (Нідерланди) і м. Оденсе (Данія) вивчаються «Порівняльна соціальна політика в Європі», «Англійська мова та міжкультурна комунікація в галузі соціальної роботи», «Управління проектами» і «Дистанційне навчання». У другому і третьому семестрах студенти мають можливість вибрати для вивчення два навчальні предмети для кожного семестру – один в університеті м. Фрайбург (Німеччина), а решта – з переліку університетів-партнерів з інших країн: «Міжкультурна соціальна робота в сфері геронтології» (м. Вільнюс, Литва); «Соціальна робота зі захисту прав людини, глобалізація, європеїзація та соціальна політика» (м. Грьонінген, Нідерланди); «Психологічна і трудова реабілітація та соціальна інклюзія» (м. Оденсе, Данія); «Розвиток європейських знань в соціальній роботі»; поглиблене вивчення модуля «Європейська соціальна політика захисту дітей та молоді груп ризику» (м. Малага, Іспанія); «Соціальне втручання в соціальній роботі, соціальне право та соціальний захист» (м. Габрово, Болгарія).

У програмі також зазначається, що після завершення навчання дипломований фахівець набуде компетенцій, які дадуть йому можливість виконувати такі професійні ролі: експерта з соціальної політики, тренера та розробника мереж з соціального захисту, координатора та менеджера соціальних проектів, розробника і реалізатора прикладних досліджень у соціальній сфері [2].

Висновки. Узагальнення і порівняння особливостей професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери в європейському освітньому просторі, дає підстави зробити висновки про те, що навчання магістрів відбувається відповідно до положень Болонської декларації. При цьому чітко визначаються мета, завдання підготовки, її зміст, обсяг умінь, навичок і компетенцій, необхідних здатностей та професіоналізму. Значна увага приділяється гнучкості навчання, дотриманню демократичних засад, розвитку міжнародної взаємодії. Інноваційність магістерських програм полягає в їх інтеркультурному характері та реалізації в рамках міжнародних університетських консорціумів.

Досвід функціонування таких освітніх проектів потребує подальшого різноаспектного вивчення та творчого поширення в міжнародному освітньому просторі.

Список використаної літератури

1. European Master in Social Work. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eng.uvm.dk/~media/UVM/Filer/English/PDF/Fact%20sheets/101221Master_in_Social_Education.pdf – Загол. з екрану. – Мова англ.
2. Curriculum for the Master of Science (MSc) in Social Sciences in Comparative Public Policy and Welfare Studies. – Odense: University of Southern Denmark, 2013. – 19 p.

Стаття надійшла до редакції 24.04.2017 р.

Логвиненко Татьяна

доктор педагогических наук, профессор
заведующая кафедрой социальной педагогики и коррекционного образования Дрогобычский
государственный педагогический университет имени Ивана Франко, г.Дрогобыч, Украина

ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МЕЖДУНАРОДНЫХ УНИВЕРСИТЕТСКИХ КОНСОРЦИУМОВ

В статье подается анализ зарубежного опыта осуществления обучения магистров социальной работы, в частности создания и организации международных, интеркультурных программ подготовки специалистов социальной сферы. Раскрываются структура и содержание международных программ, которые реализуются международными университетскими консорциумами, подается характеристика

инновационных форм и методов организации обучения студентов в университетах-партнерах, входящих в состав этих образовательных объединений.

Ключевые слова: международный университетский консорциум, интеркультурная магистерская программа по социальной работе, профессиональная подготовка специалистов, магистр социальной работы, модуль.

Lohvynenko Tetyana

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Head of the Department of Social Pedagogy and Correctional Education
Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko,
Drohobych, Ukraine

TRAINING OF SOCIAL SPHERE SPECIALISTS IN THE ACTIVITY OF INTERNATIONAL UNIVERSITY CONSORTIUMS

The article deals with the analysis of international experience of master's teaching of social work, including the creation and implementation of international, intercultural training programs of social sphere specialist's. The structure and content of international programs having been implemented by international university consortia are grounded. Innovative forms and methods of student's teaching at partner universities, that are part of the educational associations are highlighted. It is explained in the informational documents of consortium, that the training program "European Master in Social Work" is a program designed for two years of study in 6 European countries for obtaining a master's level education in social work. It offers courses, dealing with problems of social inclusion and combating poverty in the European context. The structure of the program includes modules, aimed at the disclosure of social security and topical approaches to social work in various parts of Europe.

Key words: international university consortium, International Master's Program in Social Work, professional training of specialists, Master of Social Work, module.